
ПРАВА НА ЧОВЕКА

ДЕЛОТО ПОП И ДРУГИ СРЕЩУ РУМЪНИЯ

(Жалба № 31269/06)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

24 март 2015 г.

Това решение ще стане окончателно съобразно разпоредбите на чл. 44, ал. 2 от Конвенцията. То може да претърпи редакционни промени.

ПО ДЕЛОТО ПОП И ДРУГИ СРЕЩУ РУМЪНИЯ

Европейският съд по правата на човека – Трето отделение, в състав:

Хосеп Касадевал (Josep Casadewall), *председател*,
Луис Лопес Гера (Luis López Guerra),
Ян Шикута (Ján Šikuta),
Драголюб Попович (Dragoljub Popović),
Кристина Пардалос (Kristina Pardalos),
Валериу Грицко (Valeriu Grîzco),
Юлия Антоанела Моток (Iulia Antoanella Motoc), *съдии*,
и Мариалена Цирли (Marialena Tsirli), *заместник-секретар на отделението*,

след обсъждане в закрито заседание на 3 март 2015 г., постанови следното решение, прието на същата дата.

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано на 16 юни 2006 г. по жалба (№ 31269/06) срещу Румъния, подадена в съответствие с чл. 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от четирима румънски граждани – г-н Даниел Виорел Поп, г-н Йон Флорин Роман, г-н Золтан Василе Силагхи и г-н Золтан Щефан Вразгяк („жалбоподателите“).

2. Жалбоподателите се представляват от г-н В. Журж, адвокат, практикуващ в Бая Маре. Румънското правителство („правителството“) се представлява от своя агент г-жа И. Камбреа от Министерството на външните работи.

3. Жалбоподателите твърдят нарушение на техните права, гарантирани в чл. 6, ал. 1 и 3 и в чл. 8 от Конвенцията, защото не са имали възможност да подготвят своята защита поради липсата на достъп до секретните материали от подслушване, съдържащи протоколи на пълните записи на телефонните им разговори; секретните материали от подслушването не са били надлежно представени и обсъдени в тяхно присъствие по време на съдебния процес, а вътрешните съдилища са ги признали за виновни, като са се позовали главно на незаконосъобразно получените записи на телефонните им разговори. Нещо повече, вътрешните съдилища не са били независими и безпристрастни, доколкото третият и четвъртият жалбоподател са били осъдени от военни съдилища, както и защото съдилищата не са разгледали направеното от четвъртия жалбоподател възражение, че срещу него не е било образувано наказателно производство. На последно място, незаконосъобразното подслушване на телефонните им разговори представлявало намеса в правото им на неприкосновеност на личния живот.

4. На 6 октомври 2011 г. жалбата е изпратена на правителството за становище.

ПО ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

5. Жалбоподателите са родени съответно през 1967, 1974, 1953 и 1961 г. и живеят в Бая Маре.

6. На 1 април 2001 г. Отделът по военна сигурност – гр. Клуж, въз основа на постановление на Военната прокуратура, звено към Национална прокуратура „Антикорупция“, („Военната прокуратура“), започва тайно да подслушва телефонните разговори на жалбоподателите. Постановлението за подслушване на Военната прокуратура е издадено въз основа на Закон № 51/1991 г. за националната сигурност („Закон за националната сигурност“). Жалбоподателите са подозирани в участие в мрежа за трафик на шенгенски визи.

7. По време на относимия период първите двама жалбоподатели са офицери в румънската армия. Другите двама жалбоподатели са цивилни.

8. На 2 октомври 2002 г. първите двама жалбоподатели са разпитани за първи път от Военната прокуратура в хода на разследване на мрежа от лица за трафик на

визи в Шенген, образувано от държавните власти. Тогава първите двама жалбоподатели не са обвинени в извършването на престъпление и не са представлявани от адвокат. Твърди се, че първият жалбоподател е подложен на натиск от страна на прокурора да подпише писмено обяснение. Вторият жалбоподател е задържан от Военната прокуратура за срок от двадесет часа, като се твърди, че това е станало без заповед за арест срещу него и без да е информиран за причините за задържането си.

9. На 3 октомври 2002 г. вторият жалбоподател е разпитан от Военната прокуратура за втори път. Срещу него не са повдигнати обвинения за извършени престъпления. Той е информиран за правото да бъде представляван от адвокат и се съгласява да му бъде назначен такъв.

10. На 12 декември 2002 г. третият жалбоподател е разпитан за първи път във Военната прокуратура. Тогава той не е информиран за повдигнатите срещу него обвинения и не е представляван от адвокат.

11. На 13 декември 2002 г. третият жалбоподател е разпитан за първи път във Военната прокуратура. Тогава той не е обвинен в извършването на престъпление и не е представляван от адвокат. Писменото му обяснение съдържа само потвърждение, че използва телефонен апарат на дружество и че неговият номер е от месец май 2000 г. На същата дата четвъртият жалбоподател е призован да се яви във Военната прокуратура на 16 декември 2002 г.

12. На същата дата с постановление на Военната прокуратура е образувано наказателно производство (*onceperea urmeririi penale*) срещу първите трима жалбоподатели за съучастие в подкуп и помагачество. В постановлението на прокурора не е посочено изрично, че наказателното производство е образувано и срещу четвъртия жалбоподател, макар в него да са споменати името му и престъпното деяние, в извършването на което той се подозира.

13. На същата дата гореспоменатите трима жалбоподатели са привлечени като обвиняеми от държавните власти за съучастие в подкуп и помагачество и са разпитани по така повдигнатите им обвинения в присъствието на упълномощени от първите двама жалбоподатели защитници и на служебно назначен защитник на третия жалбоподател. Те потвърждават и поддържат предходните си обяснения. Предявени са им наличните по делото доказателствени материали, като те заявяват, че нямат искания за събирането на други доказателства.

14. На 16 декември 2002 г. четвъртият жалбоподател е привлечен като обвиняем за съучастие в подкуп и е разпитан по така повдигнатото му обвинение в присъствието на служебно назначен защитник. Той също потвърждава предходните си обяснения. Предявени са му и наличните по делото доказателствени материали.

15. На 20 декември 2002 г. Военната прокуратура внася обвинителен акт срещу четиримата жалбоподатели и изпраща наказателното дело на Военноокръжния съд – Букурещ. Военната прокуратура се позовава главно на протоколите от записите на телефонните разговори на жалбоподателите, на свидетелски показания на лица, на които жалбоподателите помогнали да се сдобият незаконно с визи, и на обясненията на самите жалбоподатели.

16. На 23 и 24 декември 2002 г. в национален ежедневник и на новинарски сайтове са публикувани три статии, в които се съобщава за вношения срещу четиримата жалбоподатели обвинителен акт и за престъпленията, в които те са обвинени.

17. В съдебно заседание на 4 март 2003 г. жалбоподателите правят искане за отлагане на делото, за да могат да се запознаят със съдържанието на секретните материали и да подготвят защитата си.

18. В съдебно заседание на 11 март 2003 г. четиримата жалбоподатели дават обяснения пред Военноокръжния съд – Букурещ. Те поддържат заявеното пред държавните власти по време на досъдебното производство. Първоинстанционният съд разпорежда призоваването на лицата, които са били незаконно подпомогнати от жалбоподателите да получат визи, макар жалбоподателите изрично да заявяват, че не държат на техния разпит.

19. В съдебно заседание на 28 март 2003 г. първоинстанционният съд провежда разпит на някои от призованите на 11 март 2003 г. свидетели и разпорежда повторното призоваване на неявилия се свидетели, макар жалбоподателите отново изрично да заявяват, че не държат на техния разпит.

20. В съдебно заседание на 26 март 2000 г. първоинстанционният съд разпорежда отново да бъдат призовани неявилия се на предишните две съдебни заседания свидетели, макар жалбоподателите изрично да заявяват, че разпитът на тези свидетели не е необходим и не може да доведе до установяването на нова информация във връзка с фактите по делото.

21. В съдебно заседание на 8 април 2003 г. първоинстанционният съд приобщава към материалите по делото представени от жалбоподателите писмени доказателства и след направено от тях искане приема, че провеждането на разпит на останалите свидетели не е необходимо за решаването на делото. Съдът също така констатира, че жалбоподателите не са направили други доказателствени искания, и приключва съдебното следствие, като отлага изслушването на страните, за да им предостави възможност да представят писмени становища.

22. С присъда от 22 април 2003 г. Военноокръжният съд – Букурещ, признава всички жалбоподатели за виновни в съучастие в подкуп и помагачество и им налага

наказание „лишаване от свобода“ между шест месеца и три години и шест месеца. Съдът приема, че вторият жалбоподател е бил помилван, и отлага изпълнението на наложените наказания на другите трима жалбоподатели за срок от четири години. Освен това съдът приема, че след като са им представени протоколите от записите на техните телефонни разговори, жалбоподателите са признали извършването на престъпленията, в които са обвинени. Както и че протоколите, отразяващи записите на телефонните разговори на жалбоподателите, съдържат доказателства за участието им в престъпната дейност. Съдът посочва това, макар да приема, че секретното подслушване на телефонните разговори на жалбоподателите не отговаря на формалните законови изисквания, регламентирани в относимите наказателнопроцесуални разпоредби. А по-конкретно – че прокуратурата не е представила по делото постановлението на Военната прокуратура, с което е било разрешено подслушването на телефоните на жалбоподателите за периода между 17 април 2000 г. и 2 октомври 2002 г.; пълните протоколи на записите от подслушването; удостоверението за автентичност на записите и документите, съдържащи списъка с телефонни номера, подслушвани от държавните власти, независимо че последните са били многократно изискани от съда.

Жалбоподателите обжалват присъдата.

23. На 11 ноември 2003 г. Военноапелативният съд в съдебен състав с участието на съдията П. П. намира възраженията на жалбоподателите за основателни, отменя присъдата от 22 април 2003 г. и връща делото за ново разглеждане в съдебно заседание. Военноапелативният съд приема, че първоинстанционният съд е нарушил приложимите наказателнопроцесуални разпоредби и се е произнесъл по делото в състав от един съдия, въпреки че нормативното изискване е било за двучленен съдебен състав.

24. С определение на 5 март 2004 г., след като адвокат на жалбоподателите поема задължението да предостави на съда адресите на свидетелите К. К., М. П. и А. М., Военноокръжният съд – Букурещ, уважава искането на жалбоподателите за техния разпит. Съдът служебно допуска и представянето от страните на становища относно допустимостта като веществени доказателствени средства на намиращите се в секретните материали протоколи, които съдържат записите от телефонните разговори на жалбоподателите. Съдът отбелязва също, че адвокатите на жалбоподателите са възразили, че тези записи са придобити незаконосъобразно и не може да бъдат взети предвид по делото. Съдът също така постановява призоваването чрез заповед за лично явяване (*mandate de audicere*) на всички свидетели, посочени от Военната прокуратура в обвинителния акт, но неразпитани до този момент от съда, включително на тримата свидетели, изрично поискани от жалбоподателите. На последно място, съ-

дът изисква Военната прокуратура да предостави допълнителни обяснения относно законността на подслушването на телефонните разговори на жалбоподателите, записите от които се намират в секретните материали по делото.

25. На същата дата адвокат на жалбоподателите представя на съда адресите на свидетелите К. К., М. П. и А. М.

26. В съдебно заседание на 23 март 2004 г. пред първоинстанционния съд се явяват само някои от призованите свидетели. Те са разпитани от съда. Свидетелите К. К., М. П. и А. М. не се явяват. Съдът разпорежда повторното призоваване на някои от неявилите се свидетели, но не и на К. К., М. П. и А. М.

27. С определение от 6 април 2004 г. първоинстанционният съд възприема становището на страните, че не държат на разпита на неявилите се свидетели. Съдът отбелязва също така, че според становището на жалбоподателите записите от техните телефонни разговори са незаконосъобразни и не може да бъдат приобщени по делото. И че в постановлението на прокурора от 13 декември 2002 г. не е посочено изрично, че наказателното производство е образувано и срещу четвъртия жалбоподател, вероятно поради допусната объркване между имената на третия и четвъртия жалбоподател.

28. С присъда от 15 април 2004 г. Военноокръжният съд – Букурещ, признава жалбоподателите за виновни в съучастие в подкуп и помагачество и им налага наказание „лишаване от свобода“ между шест месеца и две години. Съдът приема, че вторият жалбоподател е бил помилван, и отлага изпълнението на наложените наказания на другите трима жалбоподатели за срок от четири години. При постановяване на присъдата съдът се позовава основно на свидетелските показания и на обясненията на подсъдимите. Той приема също, че протоколите на записите на телефонните разговори на жалбоподателите не отговарят на формалните законови изисквания, регламентирани в относимите наказателнопроцесуални разпоредби. А по-конкретно – че разследващите органи е трябвало, след като запишат съответния разговор, да изготвят протоколи, в които да се съдържа информация за разрешаването на подслушването, използваните за записаните разговори имена и телефонни номера, датата и времето на всеки разговор, номерът на устройството, върху което разговорът е бил записан. Пълното съдържание на разговорите е трябвало да бъде възпроизведено писмено, а неговата истинност да бъде удостоверена. Освен това е следвало да бъде представено оригиналното устройство, съдържащо разговора и носещо печата на разследващия орган. Военната прокуратура обаче не е представила на съда пълното съдържание на записите независимо от обстоятелството, че това многократно е било изисквано от нейните представители. Съдът освен това неуспешно настоявал прокуратурата да

представи информация дали записите на телефонните разговори на жалбоподателите, приложени към материалите по делото, съответстват на установените в НПК законови изисквания. На последно място, съдът не е разгледал възражението на четвъртия жалбоподател, че в постановлението на прокурора липсва изрично посочване, че наказателното производство е образувано и срещу него.

Жалбоподателите обжалват присъдата.

29. Те твърдят, че първоинстанционният съд неправилно е оценил доказателствата и неправилно е изтъквал приложимите правни разпоредби, както и че държавните власти не са образували наказателно производство срещу четвъртия жалбоподател.

30. Съдебните заседания пред Военноапелативния съд се отлагат три пъти – на 13 септември, 18 октомври и 22 ноември 2004 г., тъй като държавните власти не сумаяват да призват редовно някои от страните. На тези дати делото не е разглеждано по същество. По време и на трите съдебни заседания съдия П. П. е член на съдебния състав. По настоящото дело няма доказателства жалбоподателите да са оспорили състава на съда или да са повдигнали такова възражение пред вътрешния съд на покъсен етап от наказателното производство.

31. С решение от 31 януари 2005 г. Военноапелативният съд приема възражението на жалбоподателите за неоснователни. Той приема, наред с другото, че е без значение, че повечето от лицата, подпомогнати от жалбоподателите да придобият виза, не са могли да бъдат идентифицирани, за да бъдат разпитани от съда. Това е така, защото протоколите на записите на телефонните разговори на жалбоподателите доказват, че те са поискали парични суми като заплащане за твърдяно от тях упражняване на влияние и е без значение дали са предприели действия в изпълнение на обещанието си, или не. Жалбоподателите оспорват решението на правни основания (*recurs*).

32. Жалбоподателите отново излагат своите възражения, че предходните инстанции са оценили неправилно доказателствата и неправилно са изтъквали приложимите правни разпоредби. Освен това четвъртият жалбоподател твърди, че предходните инстанции не са разгледали възражението относно пропуската на държавните власти да образуват наказателно производство срещу него.

33. С окончателно решение от 22 декември 2005 г. Касационният съд, заседаващ като общ наказателен съд, отхвърля правните възражения на жалбоподателите. Той приема, че съдът, разгледал делото като долустояща инстанция, правилно е оценил доказателствата по делото и е установил виновността на жалбоподателите. Приема също, че предходните съдебни инстанции подробно са разгледали възражението на жалбоподателите, че инкриминираните деяния не са били извършени. Тези

възражения са опровергнати от действията на самите жалбоподатели и не почиват на правни основания. Приема, че независимо от обстоятелството, че повечето от лицата, подпомогнати от жалбоподателите да придобият виза, не са могли да бъдат идентифицирани, за да бъдат разпитани от съда, предходните съдебни инстанции правилно са установили за доказано от протоколите на записите от телефонните разговори на жалбоподателите, че те са поискали парични суми като заплащане за твърдяно от тях упражняване на влияние и е без значение дали са предприели действия в изпълнение на обещанието си, или не. В този контекст не може да бъдат игнорирани и действията на втория жалбоподател по възпрепятстване на разследването. На 2 октомври 2002 г. вторият жалбоподател се обадил на съпругата на един от другите обвиняеми, за да я помоли „да скрие и унищожи дневник“, който съдържа разбивка на сумите, които обвиняемият бил получил от пострадалите. С оглед на това виновността на втория жалбоподател също е била правилно установена.

По настоящото дело няма доказателства съдът, произнесъл се като последна инстанция, да е разгледал възражението на четвъртия жалбоподател.

34. Жалбоподателите представят на Съда редица публикувани във вестници реклами, за които се твърди, че изхождат от трети лица, предлагащи да действат като посредници при подаване на заявления за издаване на виза.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

35. Законодателната уредба относно подслушването на телефонни разговори, приложима през относимия период, включително Законът за националната сигурност, е изложена в решението по делото *Dimitri Popescu c/y Румъния* (№ 2) (№ 71525/01, т. 39–46, 26 април 2007 г.).

36. Законодателната уредба относно юрисдикцията и компетентността на военните съдилища е изложена в *Maszni c/y Румъния* (№ 59892/00, т. 25, 21 септември 2006 г.).

ПО ПРАВОТО

I. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИТЕ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛ. 6 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

37. Жалбоподателите се оплакват, че не са имали възможност да подготвят защитата си, тъй като не им е била предоставена възможност да се запознаят със секрет-

ните материали, съдържащи протоколите с всички записи от техните телефонни разговори; че секретните материали не са били надлежно предадени и обсъдени по време на процеса в тяхно присъствие и че за признаване на тяхната виновност вътрешните съдилища са се позовали главно на незаконосъобразно получените записи от телефонните разговори. Освен това съдебните състави не са били независими и безпристрастни, доколкото третият и четвъртият жалбоподател са били осъдени от военни съдилища, а също и поради това, че съдилищата не са разгледали направеното по време на обжалванията възражение от четвъртия жалбоподател, че срещу него не е било образувано наказателно производство. Всички те са се позовали на разпоредбата на чл. 6 от Конвенцията, относимата част от която гласи следното:

„1. Всяко лице при наличието (...) на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо (...) гледане на неговото дело (...) от независим и безпристрастен съд...

(...)

3. Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, има в частност следните права:

(...)

b) да има достатъчно време и възможности за подготовка на своята защита;

(...)

d) да участва в разпита или да изисква разпит на свидетелите на обвинението и да изисква призоваването и разпитът на свидетелите на защитата да се извършват при същите условия“.

А. Във връзка с липсата на достъп до секретните материали и позоваването на вътрешните съдилища на незаконосъобразно получените записи от телефонните им разговори

(а) Становищата на страните

38. Правителството твърди, че образуваното срещу жалбоподателите наказателно производство е било справедливо. Освен това жалбоподателите не са отправили своите оплаквания пред вътрешните съдилища независимо от обстоятелството, че са били представлявани от избрани от самите тях процесуални представители. Жалбоподателите никога преди или след служебно допуснатото от първоинстанционния съд представяне от страните на становища относно допустимостта като веществени доказателствени средства на протоколите, съдържащи записите от телефонните им разговори, не са отправяли възражения в тази насока. Нещо повече, в присъдата от 15 април 2014 г. първоинстанционният съд е изключил от доказателствената съвкупност по делото горепосочените доказателствени материали като незаконосъобразни.

39. Правителството поддържа също, че единствено вътрешните съдилища са държали прокуратурата да представи всички съдържащи се в секретните материали доказателствени средства, а именно пълните протоколи на записите от телефонните разговори на жалбоподателите, и че те са решили да изключат тези материали от доказателствената съвкупност, след като прокуратурата не е представила изисканото от нея.

40. Правителството твърди, че жалбоподателите не са осъдени въз основа на протоколите на записите от техните телефонни разговори. Вътрешните съдилища са се позовали на обясненията на жалбоподателите и на наличните по делото свидетелски показания. При това жалбоподателите са признали пред първоинстанционния съд, че са извършили престъпленията, в които са обвинени. Те не са оспорили изрично съществуването на записите или тяхното съдържание нито в досъдебната, нито в съдебната фаза.

41. Жалбоподателите твърдят, че са изчерпали съществуващите вътрешноправни средства за защита. Освен това твърдят, че независимо от обстоятелството, че вътрешните съдилища са изключили от доказателствената съвкупност по делото протоколите на записите на телефонните им разговори, на практика те са се позовали изключително на тези записи, за да ги осъдят. На жалбоподателите освен това е отказан достъп до секретните материали, съдържащи пълните протоколи със записи от телефонните им разговори, което не им е позволило да оспорят тяхната истинност.

(б) Преценката на Съда

42. Съдът намира, че твърдението на правителството за пропускане на жалбоподателите да изложат своите оплаквания пред вътрешните съдилища представлява възражение за недопустимост поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

43. Съдът напомня, че на основание чл. 35, ал. 1 от Конвенцията той може да разглежда само оплаквания, по които са били изчерпани всички вътрешноправни средства за защита. Жалбоподателите е трябвало да предоставят на вътрешните съдилища възможността, предвидена да се прилага като принцип спрямо държавите, страни по Конвенцията – да предотвратят или да поправят нарушенията, които се твърди, че са извършили (вж. *McFarlane c/y Ирландия* [ГО], № 31333/06, т. 107, 10 септември 2010 г.).

44. Съдът отбелязва, че в настоящия случай първоинстанционният съд е изключил от доказателствените материали по делото записите от телефонните разговори на жалбоподателите и се е позовал само на други доказателства, след като жалбо-

подателите са възразили пред него, че тези записи са изготвени незаконосъобразно и не следва да се ползват като доказателствени средства.

45. Видно от наличните материали, второинстанционният съд се е позовал на записите на телефонните разговори на жалбоподателите, за да отхвърли жалбата им срещу първоинстанционната присъда. Независимо от това по настоящото производство липсват доказателства жалбоподателите да са възразили срещу този порок на второинстанционното решение пред касационната инстанция или да са поискали тя да го поправи. Освен това те не са направили възражение пред действащия като последна инстанция съд нито относно липсата на достъп до секретните материали, съдържащи пълните протоколи на записите от техните телефонни разговори, нито че тези секретни материали не са били надлежно представени и обсъдени по време на съдебното производство в тяхно присъствие.

46. Съдът отбелязва, че вече е имал възможност да разгледа обхвата на правомощията, които има Касационният съд, когато се произнася по жалби на правни основания, сходни с подадената в настоящия случай жалба – след като по първото обжалване вече се е произнесъл долустоящият съд. Съдът е намерил, че производството пред Касационния съд е всеобхватно и се ръководи от всички правила, приложими към производство по същество, като съдът е задължен да разгледа както фактите, така и правото. Касационният съд може да реши дали да потвърди осъждането на жалбоподателите, или да ги оправдае, след като направи задълбочена преценка на въпроса за тяхната виновност или невинност. Ако от обстоятелствата по делото възникне необходимост да се поправят допуснати в производството пороци, Касационният съд може или да преразгледа делото, или, ако са налице предпоставките за това, да върне делото за повторно разглеждане на долустоящ съд съобразно действащите към относимия период разпоредби на НПК (вж. *Văduva c/y Румъния*, № 27781/06, § 43, 25 февруари 2014 г.).

47. В този контекст Съдът намира, че като не са направили своите възражения пред действащия като последна инстанция съд, жалбоподателите са се изложили на риска тяхното осъждане да бъде основано на протоколите на записите от техните телефонни разговори, независимо от обстоятелството, че те не са имали достъп до секретните материали, съдържащи се в тези протоколи, и че последните не са били надлежно представени и обсъдени в тяхно присъствие по време на съдебното производство.

48. С оглед на гореизложеното Съдът намира, че тази част от оплакването на жалбоподателите следва да бъде отхвърлена поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита съобразно разпоредбата на чл. 35, ал. 1 и 4 от Конвенцията.

В. Липса на независимост и безпристрастност спрямо третия и четвъртия жалбоподател, осъдени от военни съдилища

1. По допустимостта

49. Съдът отбелязва, че оплакването на третия и на четвъртия жалбоподател, че те са съдени от военни съдилища, които не са били независими и безпристрастни, не е явно неоснователно по смисъла на разпоредбата на чл. 35, ал. 3, б. „а“ от Конвенцията. Съдът отбелязва и че не е налице друго основание, въз основа на което оплакването да бъде отхвърлено като недопустимо, както и че правителството не е направило възражения за противното. По тази причина го обявява за допустимо.

2. По съществуването на жалбата

(а) Становищата на страните

50. Третият и четвъртия жалбоподател не представят становище във връзка с това оплакване.

51. Правителството заявява, че според разпоредбата на чл. 35 от НПК на Румъния, действаща към относимия период, делата за престъпления, извършени в съучастие от цивилни и военнослужещи, са подсъдни изключително на военните съдилища. Впоследствие тази разпоредба на НПК на Румъния е отменена с приемането на Закон № 356/2006 г., публикуван в „Официален вестник“ на 7 август 2006 г., с който се дава предимство на общите съдилища да разглеждат всички дела, при които е налице конкуренция на подсъдност между тях и военните съдилища.

52. Правителството твърди, че горепосочената законодателна промяна е направена без външно влияние, като последица от правилното функциониране на ангажираните с нормотворчеството в Румъния органи, и е съобразена с изискванията, установени в относимата практика на Съда.

(б) Преценката на Съда

53. Съдът констатира, че вече е имал възможността да се произнесе по въпроса за независимостта и безпристрастността на румънските военни съдилища, които разглеждат по същество наказателни дела срещу цивилни, като е приел, че оплакванията на румънски гражданин във връзка с независимостта и безпристрастността на тези съдилища са обосновани и че производствата по такива дела не съответстват на изискванията на чл. 6 от Конвенцията (вж. *Maszni c/y Румъния*, № 59892/00, т. 53–60, 21 септември 2006 г.).

54. Съдът отбелязва, че обстоятелствата по настоящото дело са сходни с тези по делото *Maszni c/y Румъния*. Както вторият, така и третият жалбоподател са цивилни граждани, които са съдени за общи престъпления. А първоинстанционният и вто-

роинстанционният съд, разгледали делото им по същество, са военни съдилища, чиито състави са включвали единствено военни съдии.

55. Все пак, за разлика от *Mazni c/y Румъния*, съдът, разгледал делото им като последна инстанция, е общ съд – Касационният съд, който се е състоял единствено от професионални цивилни съдии.

56. Съдът повтаря, че в някои случаи съществува възможност съдът, разгледал делото като последна инстанция, да поправи изначално пороците, допуснати от долстоящите съдебни инстанции (вж. *De Cubber c/y Белгия*, 26 октомври 1984 г., § 33, Серия А № 86). Независимо от това в настоящия случай Касационният съд, който е правораздавал като общ наказателен съд, не е съумял да поправи въпросния порок, тъй като само е преразгледал делото и наличните по него доказателства, без сам да събира доказателства, и е потвърдил осъждането на жалбоподателите и наложените им наказания (вж. *Kiprianou c/y Кипър*, [ГО], № 73797/01, т. 134, ЕСПЧ 2005 –...). Нещо повече, дори ако жалбоподателите бяха направили възражение пред действащия като последна инстанция съд относно обстоятелствата, за които се оплакват в жалбата си, той не би имал правомощието да поправи въпросния порок заради разпоредбата на чл. 35 от НПК на Румъния, в сила към относимия период, тъй като според предвиденото в нея делата за престъпления, извършени в съучастие между цивилни и военнослужещи, са били подсъдни изключително на военните съдилища (вж. *Mazni c/y Румъния*, цитирано по-горе, т. 58).

57. Що се отнася до предоставената от правителството информация, че от 7 август 2006 г. нататък румънското законодателство е било променено в съответствие с изискванията на Конвенцията (вж. т. 51 по-горе), Съдът изтъква, че задачата му е да разгледа и прецени конкретните обстоятелства по делото и не може да приеме, че валидният правен интерес на един жалбоподател е отпаднал, защото след относимия към неговото оплакване период са направени изменения във вътрешното законодателство (вж. *Seedak and others c/y Турция*, № 29900/96, № 29901/06, № 29002/96 и № 29903/96, т. 38, ЕСПЧ, 2001-VIII).

58. Така изложените съображения са достатъчни за Съда да приеме, че е допуснато нарушение на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията спрямо г-н Золтан Василе Силагхи и г-н Золтан Шефан Вразгяк.

С. Пропускът на вътрешните съдилища да разгледат направеното от четвъртия жалбоподател при обжалването на съдебните актове възражение

(а) Становищата на страните

59. Правителството твърди, че жалбоподателят, който е бил представляван от избран от него защитник, е направил възражението си пред вътрешните съдилища

едва при повторното разглеждане на делото след връщането му на първата инстанция. В допълнение на 6 април 2004 г. той самият е заявил, че грешката може да е била допусната поради объркване между неговото име и името на третия жалбоподател.

60. Правителството твърди също, че воденото срещу жалбоподателя досъдебно производство не може да бъде прието за изначално незаконосъобразно и непораждащо правни последици само защото постановлението на прокурора от 13 декември 2002 г. не посочва изрично образуването на наказателно производство срещу жалбоподателя и защото съдът е пропуснал да се произнесе по възражението на жалбоподателя в тази насока, тъй като интересите на жалбоподателя и неговото положение не са били повлияни от това. Обстоятелството, че постановлението на прокурора от 13 декември 2002 г. не е посочвало изрично образуването на наказателно производство и срещу четвъртия жалбоподател, е било променено чрез няколкото акта, за които жалбоподателят е бил уведомен. Освен това на 20 декември 2002 г. срещу четвъртия жалбоподател е внесен обвинителен акт в съда. Следователно не може да се твърди, че жалбоподателят не е знаел за повдигнатите срещу него обвинения или за воденото срещу него наказателно производство. Също така, като се вземат предвид твърденията на жалбоподателя пред вътрешните съдилища, не е изключено той да е отчел, че пропускът, на който се позовава, не прави воденото срещу него наказателно производство изначално незаконосъобразно и непораждащо правни последици.

61. По-нататък правителството заявява, че посоченият пропуск не е повлиял на интересите на жалбоподателя по какъвто и да е начин и че той никога не е твърдял интересите му да са били засегнати от този пропуск.

62. Четвъртият жалбоподател възражава, че той е бил разследван и разпитан като обвиняем, макар срещу него да не е било образувано наказателно производство, и че съдилищата не са разгледали това негово възражение, направено с цел отстраняването на допуснатия порок.

(б) Преценката на Съда

63. Съдът напомня, че една от последиците на разпоредбата на чл. 6 от Конвенцията е да задължи съда да извършва надлежна проверка на възраженията, доводите и доказателствата, представени от страните, без да е обвързан в оценката си относно тяхната относимост по делото, като се има предвид, че Съдът не може да разглежда въпроса дали те адекватно са били обсъдени (вж. *Perez c/y Франция* [ГО], № 47287/99, т. 80, ЕСПЧ 2004-I, и *Buzescu c/y Румъния*, № 61302/00, т. 63, 24 май 2005 г.). Независимо от това, че разпоредбата на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията задължава Съда да мотивира своите решения, това не може да бъде разбирано като изискване

за подробно аргументиран отговор на всяко отправено възражение (вж. *Van de Hurk c/y Холандия*, 19 април 1994 г., т. 59 и 61, Серия А № 288, и *Burg c/y Франция* (решение по допустимостта), № 34763/02, ЕСПЧ 2003-II). Обхватът на приложимост на това задължение за излагане на мотиви може да се различава според естеството на решението и следва да се преценява с оглед на обстоятелствата по делото (вж. *Ruiz Torija c/y Испания*, декември 1994 г., т. 29, Серия А, № 303-А; *Hiro Balani c/y Испания*, 9 декември 1994 г., т. 27, Серия А 303-В; *Helle c/y Финландия*, 19 декември 1997 г., т. 55, Доклади 1997-VIII).

64. В настоящия случай Съдът отбелязва, че четвъртият жалбоподател многократно е възразил пред вътрешните съдилища, че постановлението на прокурора от 13 декември 2002 г. не включва изрично образуването на наказателно производство и срещу него. Освен това той е твърдял пред втората и пред касационната инстанция, че долустоящите им съдилища не са разгледали това негово оплакване и не са се произнесли по него.

65. Съдът отбелязва също така, че нито Апелативният, нито Касационният съд са се произнесли по направеното от жалбоподателя възражение.

66. Въпреки това Съдът установява, че името на жалбоподателя и престъплението, в извършването на което той се подозира, са споменати в постановлението от 13.12.2002 г. Нещо повече, през цялото време в хода на последвалото наказателно производство, проведено пред вътрешните органи, жалбоподателят е бил третиран от властите като обвиняем и се е държал като такъв. А на 20 декември 2002 г. срещу него е бил внесен обвинителен акт и той е бил предаден на съд. Освен това от заявеното от него на 6 април 2004 г. пред първоинстанционния съд изглежда, че жалбоподателят е бил напълно наясно, че пропускът на прокуратурата може да се дължи на грешка, възникнала от объркването на имена.

67. С оглед на гореизложеното Съдът не може да приеме, че воденото срещу четвъртия жалбоподател дело е било разгледано по несправедлив начин, независимо от обстоятелството, че вътрешният съд не се е произнесъл по неговото възражение.

68. Следователно оплакването на четвъртия жалбоподател в тази част е явно неоснователно и следва да бъде отхвърлено на основание чл. 35, ал. 3, б. „а“ и ал. 4 от Конвенцията.

II. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИТЕ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 8 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

69. Жалбоподателите се оплакват, че незаконосъобразното подслушване на телефонните им разговори от страна на властите представлява намеса в правото им на

неприкосновеност на личния живот. Те се позовават на разпоредбата на чл. 8 от Конвенцията, според който:

„1. Всеки има право на неприкосновеност на личния и семейния си живот, на жилището и на тайната на кореспонденцията.

2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите“.

a) Становищата на страните

70. Правителството заявява, че жалбоподателите са загубили качеството си на жертви по отношение на твърдяното нарушение на Конвенцията. Първоинстанционният съд е разгледал въпроса за законността на подслушването на телефонни разговори и го е обявил за незаконосъобразно поради несъответствието му с формалните изисквания, регламентирани в румънския НПК. Постановявайки осъдителната присъда, първоинстанционният съд не се е позовал на тези доказателствени материали. Присъдата е потвърдена от Апелативния съд, който се е съгласил с оценката на долустоящата инстанция по този въпрос.

71. По тази причина правителството твърди, че вътрешните съдилища индиректно по същество са признали, че е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията. Според практиката на Съда признаването на нарушение на разпоредбите на Конвенцията може да представлява достатъчно справедливо обезщетение за претърпените от жалбоподателите неимуществени вреди. Освен това пред вътрешните съдилища жалбоподателите не са претендирали обезщетение за претърпените от тях вреди от твърдяното нарушение. По тази причина вътрешните съдилища са имали правомощието единствено да установят наличието на допуснато нарушение, което са и направили.

72. Правителството твърди също, че жалбоподателите не са изчерпали всички вътрешноправни средства за защита, защото, видно от наличните по делото материали, те не са направили оплакване пред вътрешните съдилища за накръняване на правото им на личен живот във връзка с подслушването на телефонните им разговори. Освен това те не са твърдели нито пряко, нито имплицитно, че вътрешното право не предоставя достатъчни гаранции за защита на едно лице от произвол по време на неговото подслушване.

73. Правителството се позовава на обстоятелството, че жалбоподателите нито веднъж не са отправяли възражения относно законосъобразността на съдържащите се

в секретните материали протоколи от записите на техните телефонни разговори, с изключение на случая, в който първоинстанционният съд служебно е дал възможност на страните да предоставят становища по този въпрос. И дори в този случай те са направили искане единствено за изключване на оспорените доказателства от материалите по делото.

74. Жалбоподателите поддържат, че не са загубили своя статус на жертви, независимо от обстоятелството, че техните възражения относно записите на телефонните разговори са били разгледани от съдилищата, защото при осъждането им съдилищата са се позовали на тях. Освен това, когато липсва подходяща компенсация, признаването на нарушение само по себе си не е достатъчно, за да загуби лицето статуса си на жертва.

75. Жалбоподателите твърдят също така, че са изчерпали наличните вътрешноправни средства за защита и че правителството не е посочило изрично кои са другите вътрешноправни средства, които те е трябвало да изчерпят.

б) Преценката на Съда

76. Съдът намира, че не е необходимо да преценява дали жалбоподателите имат статуса на жертви, защото, дори да се предположи наличието на такъв, оплакването е недопустимо по следните съображения.

77. Съдът вече е приемал, че през периода, в който е водено наказателното производство срещу жалбоподателите, лицата, чиито телефонни разговори са били подслушвани от властите на основание на постановление на прокурора, не са имали ефективно правно средство за защита, защото постановлението на прокурора не е подлежало на контрол от съд или друг независим държавен орган (вж. *Dimitru Popescu*, цитирано по-горе, т. 69; *Vacur and Toma c/y Румъния*, № 40238/04, т. 155, 8 януари 2013 г.; и *Draşoveanu c/y Румъния* (по допустимостта), № 10239/06, т. 16, 3 юни 2014 г.).

78. Съдът освен това констатира, че с влезлите в сила на 1 януари 2004 г. законодателни промени на съда са предоставени по-широки правомощия във връзка с подслушването. От това следва, че воденото срещу жалбоподателите наказателно производство е било висящо пред вътрешните съдилища, които са имали правомощията да разгледат тези оплаквания по същество. По време на процеса срещу тях те са имали възможност да оспорят законосъобразността на подслушването и секретните записи. А използването на тази възможност щеше да направи разумно да се изчака приключването на вътрешното производство, за да бъде подадена жалба до Съда (*Bălţeanu c/y Румъния*, № 142/04, т. 36 и 37, 16 юли 2013 г.).

79. В настоящия случай Съдът отбелязва, че жалбоподателите са оспорили законосъобразността на записите пред първоинстанционния съд. Съдът е приел, че записите не са изготвени в съответствие с относимите наказателнопроцесуални разпоредби, и ги е изключил от доказателствените материали по делото. Независимо от обстоятелството, че второинстанционният и Касационният съд са се позовали на телефонните записи, за да потвърдят осъждането на жалбоподателите, последните не са продължили да оспорват законосъобразността и истинността на тези записи най-вече пред Касационния съд, който е бил компетентен да разгледа делото срещу тях по същество.

80. Съдът се съгласява с оглед на конкретните обстоятелства по делото, че изборът на жалбоподателите да изчакат приключването на наказателното производство, преди да подадат жалба пред Съда, е бил правилен. Независимо от това обаче е било необходимо те да направят възражението си поне пред съда, действащ като последна инстанция.

81. С оглед на гореизложеното Съдът намира, че съобразно конкретните обстоятелства по настоящото дело оплакването на жалбоподателите в тази част следва да бъде отхвърлено заради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита в съответствие с разпоредбата на чл. 35, ал. 1 и 4 от Конвенцията.

III. ДРУГИ ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА КОНВЕНЦИЯТА

82. Като са се позовали на разпоредбите на чл. 5, 6, 14 и 34 от Конвенцията, жалбоподателите са направили множество други оплаквания за твърдени нарушения на техните права, гарантирани от Конвенцията.

83. Съдът разгледа тези оплаквания така както те са направени от жалбоподателите. Като взе предвид предоставените му материали и доколкото оплакванията са от неговата компетентност, Съдът прие, че те не съдържат индикации за нарушение на правата и свободите, уредени в Конвенцията и протоколите към нея. Следователно тази част от жалбата следва да бъде отхвърлена като явно неоснователна съобразно чл. 35, ал. 3 и 4 от Конвенцията.

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛ. 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

84. Член 41 от Конвенцията гласи:

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение (...), Съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна“.

А. Вреди

85. Г-н Золтан Василе Силагхи и г-н Золтан Шефан Вразгяк претендират обезщетение от по 30 000 евро за всеки един от тях за претърпените имуществени вреди под формата на твърдените пропуснати ползи вследствие на образуваното срещу тях наказателно производство. Освен това жалбоподателите претендират за обезщетение в размер на по 100 000 евро за всеки един от тях за претърпените болки и страдания по време на производството.

86. Правителството заявява, че няма причинно-следствена връзка между установените нарушения и претърпените от жалбоподателите имуществени вреди. При това двамата жалбоподатели не са представили никакви документи, удостоверяващи наличието на такива. Освен всичко претенцията на двамата жалбоподатели за неимуществени вреди е непропорционална и прекомерна, а установяването на нарушение би представлявало достатъчно справедливо обезщетение за тях.

87. Съдът не намира причинно-следствена връзка между установеното нарушение и претендираното от третия и четвъртия жалбоподател обезщетение за претърпени от тях имуществени вреди. Въпреки това Съдът приема, че вследствие на установеното нарушение жалбоподателите безспорно са претърпели неимуществени вреди, които не може да бъдат компенсирани единствено чрез факта на установяване на нарушението.

88. Следователно, след преценка по справедливост, Съдът определя на всеки един от двамата жалбоподатели сумата от 3600 евро като обезщетение за неимуществени вреди плюс всеки дължим данък върху тази сума.

89. Г-н Золтан Василе Силагхи и г-н Золтан Шефан Вразгяк претендират разности в размер на 10 000 евро за всеки един от тях, произтичащи и от вътрешното производство, и от производството пред Съда. Жалбоподателите са представили копие от договор за правна помощ, подписан от техния процесуален представител в производството пред Съда, с определено вознаграждение от 3000 евро за всеки един от тях. В договора е отбелязано, че това вознаграждение не е изплатено. Те са представили и касови бонове, удостоверяващи плащането на 720 румънски леи (RON) (приблизително 180 евро) от всеки един от тях за съдебни разности. Третият жалбоподател е представил и касов бон, удостоверяващ заплащането на адвокатско вознаграждение в размер на 3 000 000 румънски леи (ROL) (приблизително 75 евро) за представителство пред националния съд. На последно място, първият и вторият жалбоподател са представили билет за връщане с влак, за който се твърди, че е закупен за пътуването им с цел явяване пред националния съд, за сумата от 450 румънски леи (RON) (приблизително 120 евро).

90. Правителството заявява, че няма причинно-следствена връзка между твърдените нарушения на Конвенцията и претендираните от жалбоподателя разноски за процесуално представителство пред националните власти, тъй като той е шял да ги претърпи независимо от начина, по който завърши производството пред Съда. Жалбоподателите не са платили нито едно от възнагражденията, предвидени в договора за правна помощ за производството пред Съда, подписан от техния процесуален представител. Независимо от това претендираният размер е прекомерен с оглед на сложността и естеството на въпросите – предмет на делото.

91. Съобразно практиката на Съда на възстановяване подлежат само реално направените разноски, които са били необходими и са в разумен размер. В настоящия случай, като взе предвид този критерий и представените му документи, Съдът намира за основателно да определи на всеки един от жалбоподателите сумата от 1500 евро за разноски, произтичащи както от вътрешното производство, така и от производството пред Съда.

Б. Лихва за забава

92. Съдът намира за подходящо лихвата за забава да бъде определена на базата на пределната лихва при отпускане на заем от Централната европейска банка, завишена с три пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. *Прие* оплакванията относно липсата на независим и безпристрастен съд на г-н Золтан Василе Силагхи и г-н Золтан Шефан Вразгяк заради осъждането им от военни съдилища за допустими, а останалата част от жалбата – за недопустима;

2. *Реши*, че е допуснато нарушение на чл. 6 от Конвенцията;

3. *Реши*, че:

(а) ответната държава следва да заплати на г-н Золтан Василе Силагхи и г-н Золтан Шефан Вразгяк поотделно в тримесечен срок от датата, на която решението стане окончателно в съответствие с чл. 44, ал. 2 от Конвенцията, следните суми, конвертирани в националната валута на ответната държава по курса на деня при изплащане на задължението:

(i) 3600 (три хиляди и шестотин) евро, както и всеки евентуално дължим данък върху посочената сума, за неимуществени вреди;

(ii) 1500 (хиляда и петстотин) евро, както и всеки евентуално дължим данък върху посочената сума, за разноски;

(б) от изтичането на гореописания тримесечен срок до плащането на горепосочените суми се дължи проста лихва в размер на пределната лихва при отпускане на заем от Централната европейска банка, завишена с три пункта;

4. *Отхвърля* останалата част от претенциите на жалбоподателите за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и обявено в писмена форма на 24 март 2015 г. съгласно чл. 77, т. 2 и 3 от Правилата на Съда.

Мариалена Цирли
Секретар

Хосеп Касадевал
Председател